

Azli 1920 || Azerbaijan State Oil & Industry University

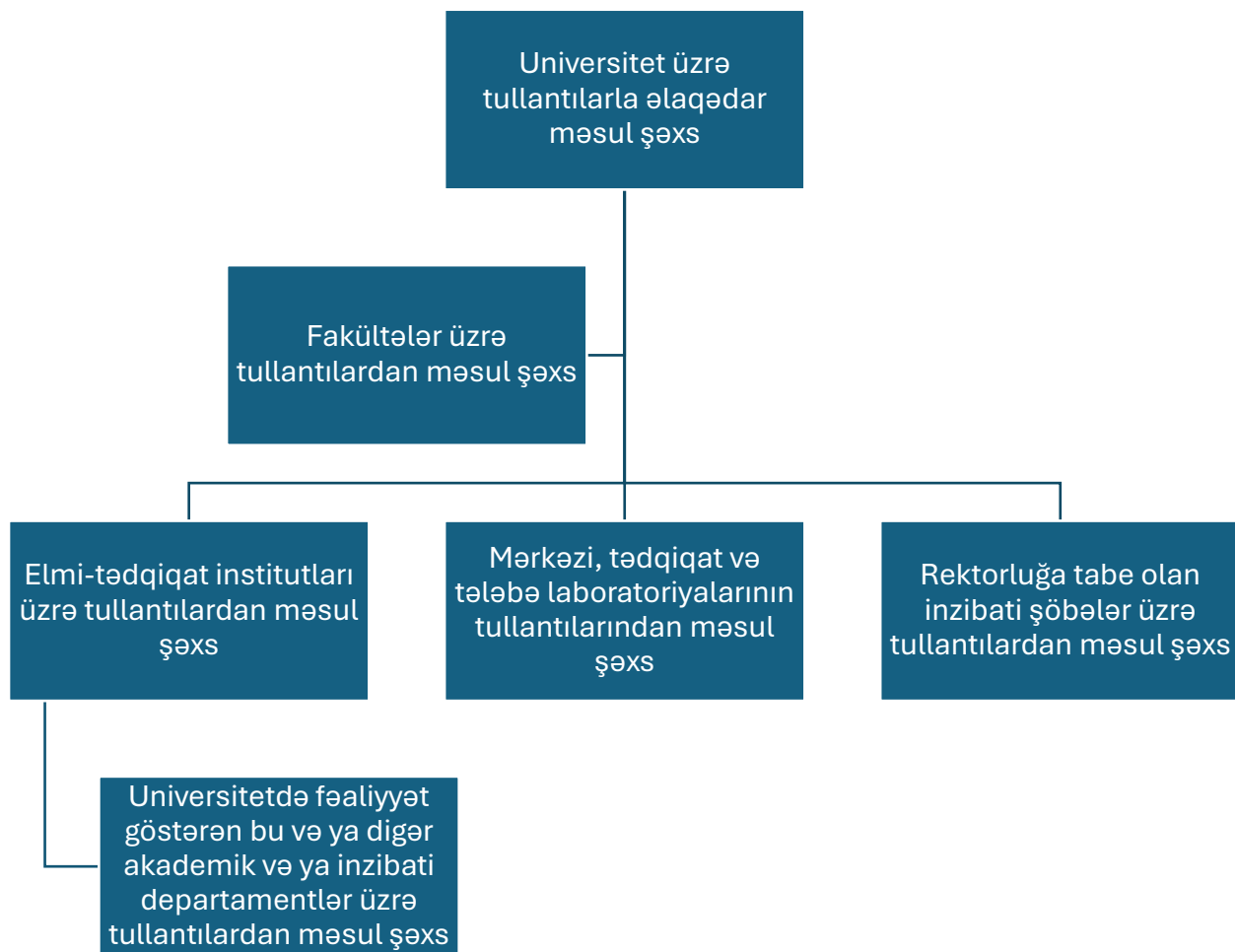
AZƏRBAYCAN DÖVLƏT NEFT VƏ SƏNAYE UNİVERSİTETİ

**TULLANTILARIN İDARƏ EDİLMƏSİ QAYDALARI VƏ
TƏTBİQ PRİNSİPLƏRİ**

MÜNDƏRİCAT

1. TULLANTILARIN İDARƏ OLUNMASININ TƏŞKİLİ SXEMİ.....	3
2. TULLANTILARIN İDARƏ EDİLMƏSİ QAYDALARI.....	4
2.1. Məqsəd, əhatə dairəsi, hüquqi əsaslar və təriflər.....	4
2.2. Ümumi prinsiplər, idarəetmə bölmələri, vəzifə və öhdəliklər.....	5
2.3. Tullantıların qarşısının alınması və minimallaşdırılması.....	7
2.4. Kampusda toplanan tullantıların idarə edilməsi.....	8
2.5. Tullantıların etikətlənməsi.....	8
2.6. Binalardan müvəqqəti saxlama sahəsinə daşınma qaydası.....	9
2.7. Qəza halında görülməli tədbirlər.....	9
3. Təhsil və məlumatlandırma fəaliyyəti.....	10
4. Tullantıların ümumi siyahısı.....	11

1. TULLANTILARIN İDARƏ OLUNMASININ TƏŞKİLİ SXEMİ

2. TULLANTILARIN İDARƏ EDİLMƏSİ QAYDALARI

2.1. Məqsəd, əhatə dairəsi, hüquqi əsaslar və təriflər

Məqsəd

Tullantıların çevrə və insan sağlamlığına zərər vermədən idarə olunması üçün ADNSU-nun bütün tədris, tədqiqat və xidmət fəaliyyətlərindən yaranan tullantıların mənbəyində ayrılması, təhlükəsiz şəkildə müvəqqəti saxlanması, daşınması və yekun utilizasiyasına dair qaydaları müəyyən edir.

Əhatə dairəsi

Qaydalar universitetin fakültələrini, institutlarını, laboratoriyalarını, inzibati bölmələrini, tələbə şəhərciklərini və təsərrüfat sahələrini əhatə edir. Tullantıların qarşısının alınması, mənbədə azaldılması, yenidən istifadəsi, növünə görə ayrılması, toplanması, müvəqqəti saxlanması, daşınması, ara saxlanması, təkrar emalı, enerji bərpası, utilizasiyası və bu proseslərin izlənməsi, nəzarəti və auditini əhatə edən bütün fəaliyyətlər bu Qaydalara daxildir.

Hüquqi əsaslar

Bu qaydalar aşağıdakı milli normativ-hüquqi aktlara əsaslanır və onlarla uyğun tətbiq edilir:

- “İstehsalat və məişət tullantıları haqqında” Qanun (30 iyul 1998-ci il və sonrakı dəyişikliklər);
- “Ətraf mühitin mühafizəsi haqqında” Qanun (1999-cu il və sonrakı dəyişikliklər);
- “Sanitar-epidemioloji salamatlıq haqqında” Qanun;
- Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsi (tullantılar və ətraf mühit üzrə sanksiyalar);
- Nazirlər Kabinetinin tullantıların idarə edilməsinə dair qərarları və Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin (ETSN) müvafiq qayda və metodik göstərişləri;
- Tibbi tullantılar üzrə Səhiyyə Nazirliyinin normativ sənədləri (patoloji, kəsici-deşici və yoluxucu tullantılarla işin təşkili);
- Elektrik-elektron avadanlıqların tullantıları, batareyalar/akkumulyatorlar, tikinti-moloz tullantıları və s. üzrə qüvvədə olan sektor qaydaları.

Təriflər

- Tullantı – istehsal və ya istehlak nəticəsində yaranan və sahibinin istifadə etmədiyi, zərərsizləşdirilməsinə və ya utilizasiyasına ehtiyac olan maddə və material.

- Təhlükəli tullantı – yanıcı, korroziyaedici, toksik, kanserogen, reaktiv və s. xüsusiyyətləri ilə insan sağlamlığı və ətraf mühit üçün risk yaradan maddə və tərkibli tullantılar; həmçinin istifadəyə yararsız yağlar (bitki və mineral mənşəli) bu kateqoriyaya aiddir.
- Təhlükəsiz (qeyri-təhlükəli) tullantılar – kağız, şüşə, plastik, metal, məişət, tikinti tullantıları və s.
- Qablaşdırma tullantıları – məhsulların daşınması, qorunması və satışında istifadə olunan materiallardan yaranan və təkrar emala yararlı olan tullantılar (kağız-karton, plastik, metal və s.).
- Tibbi tullantılar – laboratoriya və tibbi fəaliyyətlərdən yaranan yoluxucu, patoloji, kəsici-deşici materiallar.
- Elektrik-elektron avadanlıq tullantıları (WEEE) – elektrik/elektron cihazların istismara yararsız qalan hissələri və aksesuarları (printer toner-ləri daxil olmaqla).
- Batareyalar və akkumulyatorlar – yenidən istifadəsi mümkün olmayan, ayrıca toplanmalı və lisenziyalı operatora təhvil verilməli enerji yığıma qurğuları.
- Üzvi tullantılar – park və bağ sahələrindən, ümumi iaşə obyektlərindən və s. mənbələrdən yaranan, aerob/anaerob parçalanmaya məruz qalan biokütlə.
- İnşaat tullantıları – tikinti, təmir, söküntü proseslərindən yaranan inert materiallar.

2.2. Ümumi prinsiplər, idarəetmə bölmələri, vəzifə və öhdəliklər

Ümumi prinsiplər

ADNSU-da yaranan bütün tullantılar aşağıdakı prinsiplərə əsasən idarə olunur:

- Tullantıların toplanması, daşınması və utilizasiyası zamanı “İstehsalat və məişət tullantıları haqqında Qanun” və digər aidiyyəti normativ aktlara riayət edilməlidir;
- Tullantıların yaranmasının qarşısını almaq və ya minimuma endirmək əsas prinsipdir;
- Tullantıların idarə edilməsi insan sağlamlığına və ətraf mühitə zərəri minimuma endirəcək şəkildə həyata keçirilməlidir.

İcra prinsipləri

Tullantıların idarə olunması prosesi ADNSU Tullantıların idarə olunması komissiyasının koordinatorluğu ilə icra edilir. Müvafiq işlərin təşkili və nəzarəti Rektorluq, dekanlıqlar və struktur bölmələri tərəfindən təyin olunmuş məsul şəxslər vasitəsilə həyata keçirilir.

Tullantıların İdarə Olunması Komissiyası:

- Rektor tərəfindən təyin olunan Komissiya sədrindən, 5 mütəxəssis və bir ehtiyat üzvdən ibarət olur.
- Komissiya universitet daxilində tullantıların düzgün idarə edilməsinə ümumi nəzarəti həyata keçirir.

Komissiya sədri:

- Komissiyanın işini təşkil edir, iclasları çağırır, bölmələr üzrə məsul şəxslərin fəaliyyətini əlaqələndirir.

Bölmələr üzrə tullantılardan məsul şəxslər:

- Dekanatlıq və digər bölmələrdə rəhbərlik tərəfindən təyin olunur.
- Bölmə daxilində tullantıların düzgün yığılmasına, qeydiyyatla alınmasına və vaxtında müvəqqəti saxlama sahəsinə daşınmasına cavabdehdir.

Tullantıların İdarə Olunması Komissiyası:

- Universitet daxilində yaranan bütün tullantıların ayrılması, toplanması, daşınması və utilizasiyası prosesinin koordinasiyasına məsuldur.
- Maarifləndirmə və təlim tədbirlərini təşkil edir.
- Qaydaların tətbiqinə nəzarət edir və illik hesabatlar hazırlayır.

Komissiya sədri:

- Komissiyanın fəaliyyətini təmsil edir;
- Bölmələrin məsul şəxslərini mütəmadi icaslara dəvət edir;
- Əlaqələndirmə və məlumat mübadiləsini təmin edir.

Bölmələr üzrə tullantılardan məsul şəxslər:

- Qaydaların tətbiqini təmin edir;
- Tullantıların təhlükəsiz şəkildə qablaşdırılmasını və etiketlenməsinə təşkil edir;

- Müvafiq vaxtlarda tullantıların müvəqqəti saxlama sahəsinə daşınmasına nəzarət edir;
- Tullantı hesabatlarını komissiyaya təqdim edir.

Tullantı istehsalçıları (tələbələr və əməkdaşlar):

- Qaydalara əməl etməli, tullantıları düzgün ayırmalı, təhlükəli materialları xüsusi qaydada təhvil verməlidirlər.

Komissiya iclasları və qərarlar

Komissiya müntəzəm olaraq hər tədris ilinin əvvəlində iclas keçirir. Zərurət olduqda sədrin çağırışı ilə əlavə iclaslar keçirilə bilər.

İclaslarda:

- Görülən işlər müzakirə olunur;
- Qəbul edilən qərarlar yazılı şəkildə rəsmiləşdirilir və icraya yönləndirilir.

2.3. Tullantıların qarşısının alınması və minimallaşdırılması

Azərbaycan Respublikasının “Ətraf mühitin mühafizəsi haqqında” Qanununa əsasən, tullantıların ətraf mühitə zərər verəcək şəkildə daşınması, saxlanması və ya utilizasiyası qadağandır. Bu prinsipə uyğun olaraq ADNSU-da:

- Məhsulların ömrünün uzadılması, yenidən istifadəsi təşviq olunur;
- Təhlükəli kimyəvi maddələr minimum miqdarda istifadə edilir və mümkün olduqda alternativləri tətbiq edilir;
- İstehsalat prosesləri daha az tullantı yaradacaq texnologiyalar əsasında planlaşdırılır;
- Universitetdə “sıfır tullantı yanaşması” mərhələli şəkildə tətbiq olunur.

2.4. Kampusda toplanan tullantıların idarə edilməsi

ADNSU-da toplanan bütün tullantılar mənbəyində ayrılır və standartlara uyğun olaraq müvəqqəti saxlama, daşınma və utilizasiya mərhələlərinə yönləndirilir. Əsas prinsiplər bunlardır:

- Sanitar təhlükəsizlik: Toplama, daşınma və emal prosesləri zamanı insan sağlamlığına, heyvanlara və bitkilərə risk yaratmamalıdır. Hava, torpaq və suyun çirklənməsinə yol verilməməlidir.
- Səs, qoxu və vibrasiya: Tullantıların yığılması və daşınması ətraf mühitə səs-küy, qoxu və digər mənfi təsirlər yaratmamalıdır.
- Konteynerlər: Universitetin müxtəlif ərazilərində ayrıca konteynerlər quraşdırılır: məişət, kağız, plastik, metal, şüşə və batareyalar üçün fərqli bölməli konteynerlər mövcudur.
- Rənglərlə kodlaşdırma: Polietilen torbaların rəngləri tullantının növünə görə seçilir və təmizlik işçiləri tullantıları rənginə uyğun olaraq müvəqqəti saxlama məntəqəsinə daşıyır.
- Laboratoriya tullantıları: Kimyəvi təhlükəli tullantılar ayrıca bidonlarda, üzərində kod və tarix göstərilməklə yığılır. Tibbi tullantılar “DİQQƏT TİBBİ TULLANTI” yazılmış sarı konteynerlərdə toplanır.
- Kəsici-deşici tullantılar: Şüşə qırıntıları, iynələr və digər kəsici alətlər xüsusi sərt plastik konteynerlərdə toplanır.

Bu qaydalar tullantıların təhlükəsiz toplanmasını, saxlanmasını və sonrakı utilizasiyasını təmin edir.

2.5. Tullantıların etiketlənməsi

ADNSU-da bütün tullantılar etiketlənməklə qeydiyyatla alınır. Etiketlərdə aşağıdakı məlumatlar olmalıdır:

- Tullantının adı və kodu (ETSN-in təsnifatına uyğun olaraq);
- Tullantının miqdarı və yığılma tarixi;
- Təhlükəli tullantılar üçün “DİQQƏT – TƏHLÜKƏLİ TULLANTI” işarəsi və beynəlxalq təhlükə nişanı;
- Tibbi tullantılar üçün “DİQQƏT – TİBBİ TULLANTI” yazısı və xüsusi nişan;
- Elektron tullantılar və akkumulyatorlar üçün ayrıca qeyd və işarə.

Qaydalar:

- Təhlükəli kimyəvi maddələrin saxlandığı bidonlarda maddənin adı, kodu, yığılma tarixi və təhlükə səviyyəsi göstərilir;
- Tibbi tullantıların konteynerlərində Səhiyyə Nazirliyinin təsdiq etdiyi nişan və rəng kodu olmalıdır;
- Qablaşdırma və təkrar emala gedən tullantılar “Geri dönüşümlü” işarəsi ilə qeyd olunmalıdır.

Etiketlənmə tullantıların düzgün idarə olunmasını, izlənilməsini və sonrakı mərhələdə təhlükəsiz daşınmasını təmin edir.

2.6. Binalardan müvəqqəti saxlama sahəsinə daşınma qaydası

- Universitetin laboratoriyalarından çıxan kimyəvi tullantılar etiketli bidonlarda, hər hansı sızmanın qarşısını almaq üçün əlavə qablaşdırma (ikinci konteyner) ilə birlikdə bölmə tullantı məsuluna təhvil verilir.
- Bu tullantılar lisenziyalı şirkətə verilməzdən bir gün əvvəl müvəqqəti saxlama sahəsinə daşınır.
- Laboratoriyalardan çıxan tibbi tullantılar xüsusi tibbi tullantı konteynerlərində müvəqqəti saxlama sahəsinə gətirilir.
- Mənbəyində ayrılmış bütün digər tullantılar müvəqqəti saxlama sahəsində xüsusi ayrılmış konteynerlərdə yerləşdirilir.
- Yeməxanalarda yaranan üzvi tullantılar ayrıca toplanır və müvəqqəti saxlama sahəsinə daşınır.

Bu qaydalar tullantıların bina daxilindən təhlükəsiz və sanitar normalara uyğun şəkildə daşınmasını təmin edir.

2.7. Qəza halında görülməli tədbirlər

ADNSU ərazisində tullantıların yığılması, daşınması və saxlanması zamanı qəza və ya fəvqəladə hal yarandıqda aşağıdakı tədbirlər həyata keçirilir:

Kimyəvi tullantılarla bağlı qəza:

- Dərhal hadisə yeri boşaldılır və yaxınlıqda olan əməkdaşlar təhlükəsiz məsafəyə uzaqlaşdırılır;

- Sızma və ya dağılma baş verdikdə müvafiq adsorbent materiallarla (qum, torf, miqyaslı absorbentlər) zərərsizləşdirilir;
- Zəhərli qaz və buxar yayılarsa, laboratorianın havalandırma sistemi işə salınır və ETSN ilə FHN-in müvafiq qurumlarına məlumat verilir.

Tibbi tullantılarla bağlı qəza:

- Yoluxucu material dəri və ya selikli qışa ilə təmas etdikdə, dərhal bol su ilə yuyulmalı, hadisə həkimə bildirilməlidir;
- İynə və ya kəsici alətlə yaralanma halında hadisə dərhal tibbi məntəqəyə bildirilməli və xüsusi qeydiyyat jurnalı doldurulmalıdır.

Yanğın təhlükəsi:

- Yanğın halında dərhal yanğınsöndürən balonlardan istifadə edilməli, mümkün olmadıqda FHN-in 112 xidmətinə zəng edilməlidir;
- Yanğının yayılmaması üçün tullantıların saxlanıldığı qapalı otaqlar dərhal təcrid olunmalıdır.

Ümumi qaydalar:

- Qəza halı baş verdikdə bölmə tullantı məsulu dərhal məlumatlandırılır;
- Bütün hadisələr yazılı şəkildə qeydiyyatda alınır;
- Zəruri hallarda qəza ilə bağlı universitet rəhbərliyinə, ETSN-ə və FHN-ə rəsmi hesabat təqdim olunur.

3. Təhsil və məlumatlandırma fəaliyyəti

ADNSU-da tullantıların düzgün idarə olunması üçün maarifləndirmə və təlim tədbirləri mütəmadi olaraq həyata keçirilir. Bu fəaliyyətlər aşağıdakı istiqamətləri əhatə edir:

- Təlimlər: Fakültələrdə, laboratoriyalarda və inzibati bölmələrdə çalışan əməkdaşlar üçün tullantıların idarə olunması ilə bağlı hər ay ən azı bir dəfə təlimlər təşkil olunur;
- Tələbə maarifləndirilməsi: Yeni qəbul olunan tələbələr üçün oriyentasiya proqramlarının bir hissəsi olaraq tullantıların ayrılması və təhlükəsiz idarə olunması qaydaları öyrədilir;

- Məlumat materialları: Kampus ərazilərində tullantıların toplanması və təhlükəsizliyi ilə bağlı maarifləndirici lövhələr, broşürlər və plakatlar yerləşdirilir;
- Onlayn resurslar: Universitetin rəsmi saytında və daxili şəbəkədə tullantıların idarə olunması qaydalarını izah edən metodik göstərişlər yerləşdirilir.

Təlim və məlumatlandırma fəaliyyəti ilə tələbələrdə və əməkdaşlarda tullantıların düzgün idarə olunmasına dair mədəniyyətin formalaşdırılması və universitetin ekoloji məsuliyyətinin gücləndirilməsi hədəflənir.

4. Tullantıların ümumi siyahısı

Kod	Kateqoriya	Təsviri
01	Mineral hasilat tullantıları	Dağ-mədən və karxana işlərindən yaranan tullantılar
01 01	Daşın qazıntısı	Qaya, daş və karxana tullantıları
01 03	Metal filizi hasilatı	Metal filizi tullantıları
01 04	Qeyri-metalik hasilat	Qum, gil, əhəngdaşı tullantıları
02	Kənd təsərrüfatı və qida sənayesi tullantıları	Əkinçilik, heyvandarlıq, qida emalı tullantıları
02 01	Kənd təsərrüfatı tullantıları	Heyvan nəcisi, gübrə, bitki qalıqları
02 02	Ət və balıq emalı	Sümük, dəri, daxili orqan tullantıları
02 03	Meyvə-tərəvəz emalı	Pulpa, qabıq, toxum, şirə qalıqları
03	Taxta və kağız tullantıları	Sellüloz, kağız və taxta sənayesindən
03 01	Taxta sənayesi	Yonqar, taxta qırıntıları, lak və boyalı tullantılar
03 02	Kağız və karton	İstehsalat və çap prosesi tullantıları
04	Dəri, tekstil və geyim tullantıları	Dəri emalı və tekstil sənayesindən

Kod	Kateqoriya	Təsviri
04 01	Dəri və dəri məhsulları	Emal qalıqları, tanın, xrom qalıqları
04 02	Tekstil	Parça qırıntıları, iplik, boya qalıqları
05	Neft emalı tullantıları	Neft və qaz emalı prosesləri
05 01	Neft emalı məhsulları	Qatı qalıqlar, çöküntülər, yağlı filtrlər
06	Kimyəvi sənaye tullantıları	Sənaye kimyası tullantıları
06 01	Sənaye kimyəvi tullantıları	Turşular, qələvilər, duzlar
06 02	Ağır metal birləşmələri	Civə, qurğuşun, kadmium, arsen qalıqları
06 03	Qeyri-metalik tullantılar	Silisiyum, kükürd birləşmələri
07	Orqanik kimyəvi tullantılar	Plastmas, rezin, polimer tullantıları
07 01	Polimerlər	Plastik qalıqlar, istehsal tullantıları
07 02	Rezin tullantıları	Rezin məhsulların qalıqları
08	Boya, lak və yapışqan tullantıları	Boya, lak və mastika tullantıları
08 01	Boya tullantıları	Solventlər, boya qalıqları
08 02	Yapışqanlar	Mastika və yapışqan tullantıları
09	Fotoqrafiya sənayesi tullantıları	Film, kağız, gümüş qalıqları
10	İstehsalat prosesləri tullantıları	Metallurgiya və inşaat sənayesi
10 01	Dəmir və polad istehsalı	Şlaklar, tozlar, filtrlər
10 02	Qeyri-dəmir metallurgiya	Alüminium, mis, sink qalıqları
10 03	Şüşə sənayesi	Şüşə qalıqları, şlaklar

Kod	Kateqoriya	Təsviri
10 04	Seramika və kərpic	Kərpic, keramika tullantıları
11	Səth emalı tullantıları	Qalvanizasiya, anodlaşdırma qalıqları
12	Metal emalı tullantıları	Yonqar, metal qırıntıları
13	Yağ tullantıları	Mineral və sintetik yağlar
13 01	Mühərrik yağları	İstifadə olunmuş mühərrik yağları
13 02	Hidravlik yağlar	İstifadə olunmuş hidravlik yağlar
13 03	İzolyasiya yağları	Transformator yağları
14	Solvent tullantıları	İstifadə olunmuş həlledicilər
15	Qablaşdırma tullantıları	Kağız, plastik, metal, şüşə qablaşdırmalar
16	Müxtəlif tullantılar	Elektron avadanlıqlar, batareyalar
16 01	Avtomobil tullantıları	İstifadə olunmuş avtomobil hissələri
16 02	Elektron avadanlıq	Kompüter, printer, telefon tullantıları
16 06	Batareyalar və akkumulyatorlar	Turşulu və qələvili batareyalar
17	İnşaat tullantıları	Beton, kərpic, metal, ağac tullantıları
18	Tibbi tullantılar	Yoluxucu və patoloji tullantılar
18 01	Tibbi tullantılar	İynələr, şprislər, bintlər, orqan qalıqları
19	Emal və utilizasiya tullantıları	Su təmizləmə, tullantı emalı prosesləri
20	Bələdiyyə tullantıları	Məişət və şəhər tullantıları
20 01	Ayrı toplanan tullantılar	Kağız, karton, plastik, metal, şüşə

Kod	Kateqoriya	Təsviri
20 02	Üzvi tullantılar	Bağ və park tullantıları
20 03	Qarışıq məişət tullantıları	Qida tullantıları, qarışıq bələdiyyə tullantıları